

ХИЛЯДА ГОДИНИ ЛИ ОТЪ СМЪРТЬТА НА СВ. КЛИМЕНТА?

КРИТИЧНИ БѢЛѢЖКИ

ОТЪ

Д-РЪ ГАНЧО ЦѢНОВЪ

СОФИЯ

Печатница на Народното Осигурително Д-во „Балканъ“

1915.

Хиляда години ли отъ смъртта на Св. Климента?

Критични бѣлѣжки отъ Д-ръ Ганчо Цѣновъ.

Подъ водителството на проф. Златарски при Универзитета се е образувалъ отборъ за отпразнуване на 27 юли 1916 година хилядагодишнината отъ смъртта на св. Климента.

За да се даде по-голяма тържественостъ на празника избрани сж за почетни прѣдседатели на отбора Негово Блаженство Екзархътъ и господинъ Министерътъ на Народната Просвѣта. Отъ рекламитѣ, които се правятъ изъ вѣстниците, се разбира, че тоя празникъ нѣма да бжде само празникъ на отбора, но и на българския народъ изобщо.

Нищо по-похвално не може да има отъ желанието да се напомни на българския народъ за славната епоха, въ която е дѣйствалъ Климентъ, обаче отборътъ не мисли това. Той иска само да занимава обществото, за да му обира парсата, защото не се води отъ морални подбуди онзи, който и подържа Ягича, че Кирилъ и Методий сж гърци, и кани байганювцитѣ да ги чествуватъ като българи. Искамъ да кажа, че чистото дѣло иска чисти ржицѣ, а професоръ Златарски е признатъ за лъжець (швиндлеръ, коцкаръ) поради слѣднитѣ си прѣстѣпления :

1. За да стане професоръ Златарски е излъгалъ Универзитета, че за опрѣдѣляне границитѣ на българската държава се е ползувалъ отъ старитѣ гръцки писатели, като Теофана и Никифора, когато той не ги е и челъ, а просто е прѣписвалъ отъ историята на Голубински, което се вижда отъ долното сравнение.

Златарски :

Отъ даннитѣ, които ни даватъ Теофанъ и Никифоръ, какъ е била опрѣдѣлена защитата на държавата границитѣ на българското новоосновано царство могатъ да се опрѣдѣлятъ приблизително: на изтокъ -- границата, като е захващала отъ устието на Дунава, отивала по брѣга на Черно море до прѣградиятъ на Стара планина, може би до устието на р. Камчия и близката Камчийска планина.

Голубински :

Что касается до первоначаныхъ прѣдѣловъ основанаго Аспарухомъ государства, то восточная граница его, начинаясе съ устья Дуная, шла по берегу Чернаго моря за Варну (Метог. рор. II, 508).

На югъ границата се е захващала отъ Черно море и е отивала по сѣвернитѣ прѣградия на Стара планина до р. Искъръ, при изхода на искърското дефиле; слѣдователно, всичкитѣ сѣверни устия на балканскитѣ проходи сж принадлежали на българитѣ.

Що се отнася до сѣверната граница, то тя остава за Аспарухово врѣме трудно опрѣдѣляема: наистина посетитѣ въ началото на IX вѣкъ българитѣ сж владѣли и отвѣдъ Дунава една доста голѣма часть отъ Банатъ съ Трансилванія и Влашко, по ние не знаемъ, кому е принадлежало това завоевание. Ако то е било направено отъ Аспаруха, то все пакъ не е извѣстно, колко надалечъ отъ Дунава на сѣверъ въ токо що казанитѣ земи на сѣверъ е вървѣла границата, ако ли пъкъ то е направено слѣдъ Аспаруха, то при него сѣверната граница е съставлявалъ Дунавътъ. Както и да е било, въ тия приблизително граници се е почнала историята на българското царство.

Южная граница, начинаясь немногуюжиѣ Варны, шла по сѣвернымъ отрогамъ Балкановъ, съ которыхъ оставляя влѣво Софію, еще находившуюсь во власти грековъ, приблизительно на р. Мораву у нынешняго Пирота или Шарыкоя, и потомъ по сей послѣднѣй и по болгарской Моравѣ.

Сѣверная граница остается неизвѣстною: послѣ Аспаруха болгаря владѣли по сю сторону Дуная, болѣе или менѣе значительной частью Баната съ Трансилваніей и Влахіей съ Молдавіей, но нѣтъ свидѣній, кому принадлежало это завоеваніе. Если оно было слѣдано самимъ Аспарухомъ, то граница шла неизвѣстно на какомъ разстояніи отъ Дуная, по сейчасъ указаннымъ областямъ; если же послѣ Аспаруха къмъ небудь изъ его приемниковъ, то границу составлялъ самый Дунай ¹⁾

1) Исторія православныхъ церковь 1878 стр. 4.

2. Професоръ Златарски е излъгалъ Киевския конгресъ, че той е онзи, който е установилъ, че Абоба е старата българска столица, когато това е било установено отъ Шкорпила, както свидѣтельствува проф. Успенски, въ извѣстията на института, томъ X стр. 6—7: „Несогласіе заявлено было со стороны молодого болгарскаго ученаго г. В. Златарскаго. Въ своихъ раннихъ работахъ онъ держался традиціоннаго взгляда на первую столицу болгарскихъ хановъ, отождествляя ее съ Прѣславой, по етому къ теорій г. Шкорпила онъ отнесся съ полнымъ недовѣріемъ, называя ее повехрностной и нуждающеюся въ научныхъ доказательствахъ. Неодобрительно отзовавшись въ концѣ 1898 год. „О голой бездоказательной догадкѣ“, которой позволилъ себѣ г. Шкорпилъ, уже въ слѣдующемъ году въ августѣ мѣсѣцѣ г. Златарскій публично выступилъ на XI Археологическомъ сѣздѣ въ Кіевѣ съ якобы новой и ему принадлежащей теоріей о приуроченіи памятниковъ Абобы къ болгарской старинѣ“.

А единъ подобенъ швиндперъ не може да стои на чело на едно свѣто дѣло.

Сега нека видимъ, че коцкарътъ си остава коцкаръ.

1. За да подведе Универзитета, че българитѣ сж се покръстили въ 9 вѣкъ, той го излъгалъ, че покръстващия се български князь се е казвалъ Богорисъ: „Близкиятъ по врѣмето на покръстването византийски писателъ, извѣстенъ подъ името „Продължителъ на Теофана“ писалъ въ 945—959 съобщава, че покръстениятъ български князь се наричалъ Богорисъ“ (стр. 56), като скрилъ извѣстието на по-стария писателъ Симеона Магистера, който го нарича Гоборъ. (Τῷ δ'αὐτοῦ ἔτι: ἐκστρατεύει Μιχαὴλ ἄμικα Καίσαρι διὰ τῆς

καὶ θαλάσσης κατὰ Γόθροι ἄρχοντα Βουλγάρων. (Goten oder Bulgaren стр. 202). Гоборъ е живѣлъ въ IV вѣкъ.

Това е възела на цѣлата история по покрѣстването на българитѣ, щомъ Златарски него не може да развърже, не може да защити тезата, че покрѣстването на българитѣ е станало въ 9 вѣкъ.

2. Понеже азъ бѣхъ казалъ, че готи и българи е едно и сѣщо, Златарски, за да подведе Универзитета, му казва, че готитѣ въ V вѣкъ били заминали за Италия: „Готитѣ ли? Но тѣ още въ края на V вѣкъ бѣха вече въ Италия. (Стр. 7), когато онѣзи готи, за които въ IV вѣкъ е изнамѣрено писмо, т. е. за които става дума, сѣ си останали въ България, както това свидѣтелствуватъ почти всички писатели. Иорданъ напр. казва: „имаше и други готи, тѣй нареченитѣ малки готи, единъ многоброенъ народъ. Тѣхенъ свещеникъ и върховенъ владика бѣше Вулфила, който имъ билъ изнамѣрилъ и писмена. Днесъ (550 г.) тѣ живѣятъ въ Мизия въ областта Никополь до политѣ на Стара планина“.

Който не може да обясни, какво е станало съ писмото на тѣзи мизийски поселенци, не може да защити тезата, че писмото на живецитѣ на сѣщото мѣсто и въ сѣщото врѣме българи е изнамерено въ 9 вѣкъ.

3) Азъ бѣхъ казалъ: понеже рускиятъ хронистъ Несторъ и Панонската легенда считатъ Methodia за наслѣдникъ на апостолъ Андроника въ Илирия (II в.), понеже въ Бохемската легенда Кирилъ се поставя въ врѣмето на св. Августина (IV в.) *Temporibus magnifici Doctoris beatissimi Augustini Beatus Cyrillus etc.*), понеже Кирилъ е дѣйствалъ въ врѣмето на солунския епископъ Иоана, който е живѣлъ въ 4 в. и който въ други легенди се нарича патриархъ Иоанъ, какъвто въ царуването на Михаила III не е имало; то Кирилъ не е живѣлъ въ 9 вѣкъ, а въ 4-ти. Ето какъ е съборилъ прѣдъ университета горнитѣ факти професоръ Златарски: „Едничко изключение тукъ прави чехската легенда, споредъ която Кирилъ е билъ съврѣменикъ на Августина (стр. 34). Това важно свидѣтелство не може значи да се събори. За Солунския епископъ Иоанна, не казва нищо, а само за патриархъ Иоана: „Ганчо Цѣновъ, който изслѣдва историята на Кирила и Methodia не знае или скрива, че патриархъ Иоанъ Граматикъ, извѣстенъ още и подъ името Анний, който билъ въздигнатъ на патриаршеския прѣстолъ отъ иконобореца императора Теофила въ 833 год. и сваленъ поради иконоборството си на събора въ 842 год.“ (стр. 31). — Понеже Кирилъ и императоръ Михаилъ едва сѣ били родени, когато е билъ сваленъ казания патриархъ, то въ врѣмето на Кирила и Михаила не е имало патриархъ Иоанъ. Златарски прочее не е могълъ да защити тезата, че Кирилъ е живѣлъ въ 9 вѣкъ, нито възъ основа на искусвено нагоденитѣ отъ него факти. Сега нека притуримъ, че въ Солунската легенда се казва: „Съниди (Кирилъ) въ Солоунъ градъ, и сънидохъ и іавихсе митрополитоу Иоану и іегда повѣдахъ іемоу, онъ поруга се мнѣ велико и рече, ѱ старче безумни, бльгаре соутъ человѣкоядци¹⁾ и тебѣ хотеть

¹⁾ Т. е. скитското племе андрофаги.

известни“. Солунски митрополитъ Йоанъ, който да мрази българитѣ се споменва въ чудесата на св. Димитрия Солунски (§ 48), когато на Солунъ е нападалъ Куберъ или Гоборъ, което е станало въ IV в.

Понеже по тоя начинъ се установява, че Кирилъ е живѣлъ въ IV в., то Златарски не споменва епископа Иоана. Който не може да събори горнитѣ факти, не може да защити тезата, че Кирилъ е дѣйствиелъ въ 9 вѣкъ.

4. Златарски: „Знае се отъ житиета, че слѣдъ смъртта на Кирила, Методий е билъ изпратенъ за архиепископъ на Панония и чехска Моравия“ — Това не се знае. Легендитѣ не казватъ, че Методий е билъ епископъ на чехска Моравия. Рускиятъ хронистъ Несторъ и Панонската легенда казватъ, че Методий е билъ епископъ въ Панония на стола на апостола Андроника: „Да и емоу святитъ на епископство въ Паноніи, на столъ святаго андроника апостола“. (Пан. л. § 8. Билб. 268). Понеже Андроникъ е билъ илирийски или македонски владика, то Методий като неговъ наследникъ е билъ Македонски владика. Подъ Панония прочее е разбираемо Македония или България, а не Чехия. Но не е само това. Въ Панонската легенда се разправя, че Коцелъ повикалъ Методия, приелъ го съ голѣма честъ, задържалъ нѣкои отъ ученицитѣ му за попове и дякони и пакъ го повърналъ въ седалището му, отъ дѣто е дошелъ, т. е. въ Македония. (§ 13). Методий прѣвелъ нѣкои църковни книги (§ 15), подиръ което се отправилъ въ земята на угорския (Българския) кралъ: „Пришедшоу же на страні доунаискія королю оугорьскомоу (§ 16). и тукъ, т. е. въ българската земя, умрѣлъ. Билъ е значи български владика. Сжщото и въ житието на св. Наума се казва, че Методий слѣдъ смъртта на брата си се завърналъ въ България. (Ὁ δὲ θαυμασιὸς Μεθόδιος λυπούμενος κατὰ πολλὰ εἰς τὸν ἐκεῖνου χωρισμὸν, παρέλαβε τοὺς μαθητὰς του, ὧν μέρος οὐκ ἔλαττον ἦτον ὁ θεοφόρος Ναούμι καὶ ἀποφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὴν γῆν των Βουλγάρων. 4. Билб. 309).

Въ кжсото житие на св. Климента се казва, че Методий е билъ архиепископъ на Моравия и България. (Μεθόδιος δε Μοράβου καὶ Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος § 5. Билб. 303.) и че Климентъ, който е билъ илирийски (македонски) владика е билъ подъ властта на архиепископа Методий (§ 5). Може би да не се бърка българска Моравия съ чехска Моравия, въ пространното житие на св. Климента Методий се нарича епископъ на панонска Моравия (ἐπίσκοπος Μοράβου τῆς Πανονίας § 3). А Панония, както знаемъ и отъ историята на Иречка въ 9 вѣкъ, когато ужъ е дѣйствиелъ Методий тамъ, е владѣна отъ българитѣ, тъй че Методий отъ сѣка гледна точка е билъ български владика.

Никое житие прочее не казва, че Методий е билъ чехски владика. Никой старъ атласъ не е поставилъ чехска Моравия въ прѣдѣлитѣ на Панония. Зл. не е говорилъ слѣдов. истината, като е казалъ, че споредъ легендитѣ Методий е билъ чехски владика.

5. За да подведе Универзитета Златарски вади отдѣлни думи отъ Анастасия Библиотекаря, споредъ които българскиятъ народъ

се билъ покръстиль въ 9 вѣкъ, когато Анастасий Библиотекартъ не разглежда българитѣ въ България, а българитѣ въ Епиръ, Дардания и Тесалия (Sedes apostolica, juxta quod decretalibus sanctissimorum Romanorum praesulum doceri poteritis utramque Epirum, novam videlicet veteremque totamque Thessaliam atque Dardaniam, in qua et Dardania civitas hodie demonstratur cujus nunc patria ab his Bulgaris Bulgaria nuncupatur, antiquitus canonice ordinavit et obtinuit.

Епиръ, Дардания и Тесалия, за които тукъ става дума, съставляватъ днешна Албания и сѣверна Гърция. Тѣзи мѣста сж били заети отъ българитѣ въ IV в. Българитѣ отъ къмъ Македония сж се били разпрострѣли къмъ Албания и Гърция. Гърцитѣ сега претендирани за църковна юрисдикция надъ горнитѣ мѣста, защото прѣди българитѣ да заематъ тия мѣста, тамъ е имало гръцки свещеници. Тѣзи българи прочее е разглеждалъ Анастатий Библиотекартъ, а не българитѣ въ Мизия и Тракия, както прѣдставлява Златарски. Това нахлуване на българитѣ отъ къмъ Македония къмъ Албания и Гърция се е отбѣлѣзало отъ гръцкитѣ писатели, като нахлуване на сѣверни народи. Златарски разбралъ тѣзи сѣверни народи въ днешна смисълъ, за това казва, че българитѣ излѣзли отъ къмъ Волга и Уралъ намѣсто отъ къмъ Вардаръ и Воденъ. И понеже фактитѣ го изобличаватъ, той прибѣгва до фалшифициране и псувни. Съ псувни и фокусничество горнитѣ факти не се изличаватъ.

Безъ всѣкаква срамъ прочее се кани българския народъ да празнува, че въ врѣме на покръстването неговитѣ хагани (?!) едва били заели земята отъ Стара-Загора до Бургасъ, че той по онова врѣме още не е владѣль Македония и пр. съ неморална бодбуда байганювщини.

Професоръ Златарски не е единствениятъ, който подържа, че писмото е изнамѣрено въ 9 вѣкъ.

На сжщото мнѣние е и деканатъ на славистиката Ягичъ. Той освѣнъ това учи, че Кирилъ и Методий сж гърци, че Методий е чехски владика и пр. Ягичъ и онѣзи, които мислятъ като него, основаватъ това свое мнѣние главно на пространното житие на св. Климента и Панонската легенда. Нека тогава да видимъ, какво говорятъ тѣзи легенди. Пространното житие на св. Климента напр. счита българитѣ за скити: καὶ οὕτω τῆς σκυθικῆς πλάνης τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος ἀπαλλαγὴν § 4. А скититѣ сж покръстени още отъ апостола Павла. Слѣдъ това скититѣ съставили особена християнска секта. Основателъ на тая секта споредъ живещиятъ въ V в. църковенъ историкъ Сократъ билъ скитянина *Саракинъ*. Учението на Саракина имало примѣсъ отъ учението на Питагора и египтенитѣ. Саракиновъ ученикъ билъ Терebinтъ. Слѣдъ смъртъта на Терebinта Кубрикъ наслѣдилъ имането му, а сжщо и *книгитѣ*, които Терebinтъ билъ събралъ отъ скитянина. Кубрикъ се нарекълъ отъ сетнѣ Мано, поради което вѣрата, която той проповѣдвалъ, се нарекла манихейство (Goten oder Bulgaren стр. 187). Споредъ Страбона гърцитѣ наричали съ името Мано фригийцитѣ (Goten oder Bulgaren стр. 112). Пакъ споредъ Страбона и Херодота фригийци сж наричани жителитѣ

по р. Црѣна въ Македония. (Goten oder Bulgaren стр. 62—63). А че рѣката Црѣна и Брѣгалница сж отечеството на манихеитѣ или богомилитѣ, е извѣстно въ науката. Тукъ на Брѣгалница било наста-
нало споредъ успението на св. Кирила и бѣлгарското или славянско
писмо. За това въ отговоритѣ на папа Николая до бѣлгарскитѣ за-
питвания се казва, че бѣлгаритѣ, които отишли при папата, носѣли
сарацински, т. е. сарацинови книги. Отъ този родъ хора сж и сед-
мочисленицитѣ, защото тѣ споредъ пространото ж. на св. Кл. сж
манихеи. Прѣпирайки се ученицитѣ на Методия съ своитѣ против-
ници, тѣ извикали: *Εἰ μὲν ὡς Μανιχαῖοι τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον,*
οὕτως ὑμεῖς ἄλλο προενεῦχεῖν ἔχετε τὴν τοιαύτην περὶ τοῦ πνεύματος
διδασκαλίαν εἰσηγησάμενον, δείξατε τοῦτο κακανονισμένον καὶ σωπῆσομεν.
§ 8. (Ако вие можете да ни покажете друго евангелие, което да
учи това за Св. Духъ, както що манихеитѣ показватъ евангелието
отъ Тома, то покажете, че то е канонично и ние ще млѣкнемъ).
Това манихейство се потвърждава и отъ патриархъ Фотия. Той
казва, че не се минали нито двѣ години откакъ Бѣлгаритѣ приели
православната вѣра и възъ тѣхъ като грѣмъ и свѣткавица налетѣ-
ли други бѣлгари отъ сѣверъ, които имъ посеяли семето на ма-
нихеизма: *Τῆς Μανου Γεωργίας, ἐν αὐτοῖς, τὰ σπέρματα κατασπείροντες*
(Goten oder Bulgaren 190.) *Ταύτην τὴν ἀσέββιον οἱ τοῦ σκότους ἐκαῖνοι*
Ἐπίσκοποι (ἐπισκόπους γὰρ ἑαυτοὺς ἐπεφῆμιζον) μετὰ τῶν ἄλλων ἀθεμίτων
Βουλγάρων ἔθνος ἐνέσπειραν. (Goten oder Bulgaren стр. 254).

Бѣлгаритѣ получавали миро отъ по-старитѣ, които тѣ нари-
чали епископи: *Ἀλλὰ γε δὴ, καὶ τοὺς ὑπὸ πρεσβυτέρων μύρω χρισθέν-*
τας, ἀναμυρίζουσι αὐτοὶ οὐ πεφρίκασιν ἐπισκόπους ἑαυτοὺς ἀνυχορευοντες.
(G. od. B. стр. 253).

Споредъ Фотия прочее бѣлгаритѣ сж манихеи, т. е. изповѣдвали
сж вѣрата на скитянина Саракина или на жителитѣ по р. Черна и
Брѣгалница, и сж имали своя църковна организаация, която не е зави-
сѣла нито отъ Римъ нито отъ Цариградъ. На този фактъ не сж
били обърнали онѣзи внимание, които казватъ, че покрѣстването
на бѣлгаритѣ е станало въ 9 вѣкъ. Тѣ казватъ, че манихейството
се било явило едва въ врѣмето на Петра.

Отечеството на бѣлгарскитѣ манихеи, е била земята Пеония.
Пеония е била центърътъ на готската държава. Пеонецътъ Телефъ
се сочи като единъ отъ най-славнитѣ готски императори. Неговата
държава споредъ живещия въ IV в. Орозий е граничела отъ къмъ
изтокъ съ устието на Дунава, отъ къмъ югоизтокъ съ Тракия, отъ
къмъ югъ съ Македония, отъ къмъ Африка съ Далмация, отъ къмъ
западъ съ Истрия, отъ къмъ сѣверъ съ Дунава (Goten oder Bul-
garen S. 73).

Въ центърътъ на тази държава или на Брѣгалница Кирилъ
е създалъ бѣлгарската азбука (Успение на св. Кирила, Бильбасовъ
стр. 240). На Брѣгалница и Овче поле Борисъ е градилъ црѣкви
и мѣнастири. Но, което е особено важно, то е, че въ размѣритѣ
на горѣпомѣнатата Телефова държава се намира и отечеството на
глаголицата, както установява Ягичъ въ своето съчинение: Zur Ent-

stehtungsgeschichte der Kirchlenslawischen Sprache, Wien 1912. S. 68.: Gewiss war die ganze westliche Hälfte der Balkanhalbinsel, etwa von Struma—Seres gegen Norden bis Sofia—Vidin und an der Donau bis nach Pannonien und weiter bis nach Mähren hinein, ursprünglich glagolitisch. (Разбира се, че цѣлата западна половина на Балканския полуостровъ, приблизително отъ Струма—Сересъ къмъ сѣверъ до София—Видинъ и по Дунава до Панония и по-нататкъ чакъ до въ Моравия, първоначално е била глаголитическа). Отъ тѣзи страни въ IV в. заминаха за Септимания (южна Франция, Тулуза) готи. Религията на тѣзи готи се казва манихейска или българска. Ipsos autem nomine Vulgari Bugaros appellavit, sive essent Peterini, sive Joviniani vel Albigenses vel aliis haeresibus maculati. Goten oder Bulg. стр. 216, 226. Ето затова готската и българската писменность е една и сѣща.

Съ това окончателно се уясни, че готи и българи е едно и сѣщо и че готската книжнина е българска книжнина. Тѣзи факти не бѣха извѣстни на снѣзи, които твърдятъ, че българското покрѣстване е станало въ 9 вѣкъ.

Сега нека разгледаме едно друго важно питане:

Споредъ Храбра Черноризеца Кирилъ билъ изнамѣрилъ славянската писменность въ врѣмето на Бориса и Коцела. Интересно е сега да се узнае, кога сж живѣли тѣзи князе. Борисъ се употрѣбява на мѣсто Гобора въ по-старитѣ автори: Τῷ δ' αὐτοῦ ἔτε: ἐκστρατεύει Μεγαλὴ ἀπὸ Καίσαρι διὰ τὴ γῆς καὶ θαλάσσης κατὰ Γόβουρι ἄρχοντα Βουλγάρων. (Simeon Magister p. 665., G. od. B. 202.) Този Гоборъ подъ името Куберъ се спомена въ чудесата на Св. Димитрия заедно съ Хацона, (Кацона) т. е. Коцела, който е билъ славянски или аварски князь. Тамъ се казва: Περὶ τοῦ μελετηθέντος κρυπτῶς ἐμφυλίου πολέμου κατὰ τῆς πόλεως περὶ τοῦ Μαύρου καὶ Κούβερ τοῦ Βουλγάρων. — За тайно замислената едноплемена война противъ града (Солунъ) отъ българитѣ Марка и Кубера.

„Както знаете христолюбци по-нагорѣ ние изложихме отъ части това, що се отнася до славянитѣ, до тѣй назоваемия прѣдводителъ *Хатцона* и до *аваритѣ*, които, слѣдъ като опустошиха Илирийската околность, т. е. Илирийската областъ, искамъ да кажа двѣтѣ Панонии, сѣщо и двѣтѣ Дакий, Дардания, Мизия, Превала, Родоли и сичкитѣ области още и Тракия до голѣмия зидъ на Византия и други градове и селища: тѣ взеха цѣлиятъ тозъ народъ отъ една мѣстность кждѣ Панония до рѣката Дунавъ, на управлението на която едно врѣме бѣше главенъ градъ *Сирмиумъ*. Тамъ прочее, както се разказва, казаниятъ хаганъ подчинилъ цѣлия народъ, който слѣдъ това му станалъ подвластенъ. *Отъ това врѣме стана смѣшение между българи и авари и други народи и отимаха дѣца едни отъ други и станаха най-сетнѣ многочисленъ и голѣмъ народъ*“ § 110.

На смѣсеня народъ Хацонъ поставилъ Кубера за князь. Слѣдъ извѣстно врѣме Куберъ се подига на чело на своя народъ противъ аваритѣ или славянитѣ, разбива ги и се отправя за земята

на своитѣ дѣди. По поводъ на това въ чудесата се казва: „Слѣдъ побѣдата, сжщиятъ тоя Куберъ прѣминалъ съ горѣпоменатия народъ, който бѣше съ него, горѣпоменатата рѣка Дунавъ, доде въ нашата земя и зае полето *Керамизия* (селото Церъ на р. Црна въ Прилепско). Слѣдъ като се установили тамъ, тѣ поискали градоветѣ на тѣхнитѣ бащи, а още повече че бѣха запазили *православната вѣра*. Едни искаха нашия градъ Солунъ, защищаванъ отъ светеца, други щастливия градъ, царьтъ на градоветѣ, други най-сетнѣ тракийскитѣ градове, които бѣха останали“ § 111.

Прѣди да продължимъ нѣка кажемъ, че това събитие се помни и въ народнитѣ пѣсни, дѣто се казва: Знаешъ ли синко помнишь ли, кога бѣше *Хърватинъ* войвода, тогава бѣше плѣнъ по земя, тогава плѣнѣха сестра ти Яна и пр. Сжщото събитие се споменава и отъ Моисея отъ Хорене, който по прѣвода на Патканова казва:

„Въ *Θρακίη* двѣ горы и рѣки, изъ которыхъ одна, Данубъ, дѣлясь на шесть рукавовъ. Образуютъ (горитѣ) озеро и островъ, называемый *Πύκι* (*Peuce, Пехчево*). На этомъ островѣ живеть *Аспаръ-Хрукъ* сынъ *Хубрата*, бѣжавшій отъ Хазаръ изъ горы *Булгарскихъ* и прогнавшій *Аваръ* на западъ. Онъ поселился на этомъ мѣстѣ¹⁾“.

На горнитѣ факти ние бихме желали особено да обърнемъ внимание, защото отъ тѣхъ се вижда, че когато славянитѣ били заели земята отъ Сирмиумъ до Византия, намѣрили въ тѣзи мѣста българи, съ които се смѣсили. Българитѣ, значи, сж старото тракоилирийско население, възъ което дошли славяни, когато отборьтъ въ своята брошура казва обратното: въ Тракия и Македония най-напрѣдъ живѣли славяни и възъ тѣзи славяни отсетнѣ дошли турци или българи. Тази наука, вкара сърбитѣ въ Македония. Тя дава историческо право на гърцитѣ за Македония. Ние я считаме за невѣрна, па даже и за неморална. Ние знаемъ, че Константинъ Порфирогенитъ или най-стариятъ писателъ, който споменава сърбитѣ, пише, че когато първиятъ сръбски князь дошълъ въ Римската империя, българитѣ били вече тамъ. *Ἐπί δὲ ἡ Βουλγαρία ὑπὸ τὴν, ἐξουσίαν ἢ τῶν Ῥωμαίων αὐτοῦ οὐκ ἄρχοντος τοῦ Σέρβλου τοῦ εἰς τὸν Βασιλέα προσφυγόντος τελευτήσαντος.* (G. od. B. 265). Тѣй че не българитѣ дошли възъ славяни или сърби, ами сърбитѣ дошли възъ българи. Ако ние бѣхме започнали нашата разпря съ сърбитѣ отъ тукъ, вѣрвамъ, че щѣхме да додемъ до по-добро разбиране съ тѣхъ. Сжщото и съ гърцитѣ. Азъ казвамъ, че всички писатели считатъ българитѣ за старъ тракоилирийски народъ. Тѣй напр. Малала пише, че българитѣ сж мирмидони, т. е. народътъ, който подъ водителството на Ахила е взелъ участие въ Троянската война. Въ житието на Св. Климента се казва, че българитѣ първоначално

¹⁾ Златарски, за да прѣстави, че Аспарухъ е дошълъ отъ изтокъ, излѣзе да твърди, че Аспарухъ се е былъ поселилъ въ устието на Дунава, когато е очевидно, че това е било въ Македония, защото тамъ има езера. Езера въ вода не се образуватъ, а въ планини. Певки (Пехчево) се намира въ Македония, а не въ устието на Дунава, кждѣто и сега нѣма селища.

живѣли до Олимпъ, отъ дѣто били изпждени къмъ сѣверъ (Пехчево) отъ Александра (Велики), но слѣдъ врѣме пакъ се завърнали и пр. и пр. тѣй че отборътъ върши неморално дѣло, като лѣготи българския народъ, че въ Македония по-напрѣдъ били живѣли славяни. Той ще ни посочи, кои писатели казватъ, че когато българитѣ дошли въ Македония, тѣ заварили славяни тамъ, съ които се смѣсили. Не може ли да защити той въ случая основната си теза, неговото празенство нѣма да бѣде академически празникъ, а гъозбойджилтъкъ на несериозни хора. Но нека се повърнемъ къмъ Коцела и Бориса.

За насъ прѣди всичко е важно да се установи, дали Хацонъ и Куберь сж равни на Коцелъ и Гоборъ. Това се установява по слѣдния начинъ. Архиепископъ Теофилактъ пише, че когато Борисъ билъ станалъ князь, тогава облакътъ на франгитѣ билъ покрилъ България. (Ἐπι γὰρ τὴν ἀρχὴν ὀρθῆς διεδέξατο Βωρίσις ὁ θαυμασιὸς Φράγγων νέφος τὴν Βουλγαρίαν πᾶσαν ἐκάλυψε. (Hist. Mart. XV, Migne 126, 197, 199).

Тѣзи франги, (фригийци) които били покорили България въ врѣмето на Бориса, сж споредъ Константина Порфирогенита хората на Коцила. Конст. Порф. пише, че Коцилъ покорилъ кроватитѣ, т. е. хората на Кровата или Кубера, които поселявали Илирия (Македония) и Панония, обаче кроватитѣ се подигатъ противъ него и го отблъсватъ (ἐκράτησε τὸ Ἰλλυρικὸν καὶ τὴν Παννονίαν... καὶ ἐπὶ ἑπτὰ χρόνους πολεμήσαντες ἄλλοις ὀφέ καὶ μοῖσις ὑπερίσχυσαν οἱ Χρωβάτοι καὶ ἀνείλον τοὺς Φράγγους πάντας, καὶ τὸν ἄρχοντα αὐτῶν Κοτζίλον καλοῦμενον. (Goten oder Bulgaren S. 200). (И воюваха седемъ години едни съ други, додѣто най-сетнѣ едва надвили кроватитѣ и изпждили всичкитѣ франги и княза имъ тѣй наричания *Коцилъ*).

Франгскиятъ облакъ прочее, който е билъ покорилъ България въ врѣме на Бориса, е билъ облакътъ на Коцела. По тоя начинъ се установява, че Борисъ и Коцилъ, въ чието врѣме е изнамѣрено писмото, не сж нищо друго освенъ Куберь и Хацонъ въ чудесата на св. Димитрия. Понеже събитието, което разглеждатъ чудесата е станало въ IV в., то слѣдователно и бѣлг. писмо е изнамѣрено тогава. Съ това пада единствения доводъ, че славянското писмо е изнамѣрено въ 9 вѣкъ.

Сега нека видимъ, кой е билъ този царь Михаилъ, който е пращаль учители на Коцела и пр. Българскиятъ князь Гоборъ е билъ кръстенъ отъ нѣкой си царь Михаилъ, при когото той избѣгалъ, бѣгайки отъ Коцела или Хацона. Той миналъ Дунава, въ тоя случай Вардара, и се поселилъ въ Прилепско въ Керамия. Слѣдъ като се покрѣстилъ, царя му далъ земята отъ Сидира до Девелтъ, който българитѣ наричали Загория. (ἄρχι τῆς Δεβελτῶν ἦτις οὕτω καλεῖται Ζαγόρια παρ' αὐτοῖς. G. od. B. 202). Това е земята по р. Дѣволь или днешния гръцки Епиръ въ южна Албания.

Въ едно старо славянско извѣстие, което се прѣдполага, че е прѣводъ отъ Манасия, се казва, че завзимането на горната земя е станало въ врѣмето на царя Анастасия (V в.):

При Анастаси цари начеше вѣлгаре поѣмати землю сѣю. Прѣждѣ Бѣдѣнѣ. ѿ прѣжде начеше поѣмати Долною землю Охридскою ѿ по том сѣю вѣсѣ. О ѿсхода же Бѣлгаром до ннѣ. ѿ. ѿ (870) лѣт. ³) (Иорд. Ив. Стар. изъ Мак. стр. 145.)

Споредъ Анастасия Библ. това е станало прѣди IV в., защото той за тая цѣль цитира думитѣ на папа Инокентия (402.—417): *cum beatus papa videatur dicere Inocentius ad Alexandrum Antiochenum inter alia scribens: Non ergo visum est ad mobilitatem necessitatum mundanarum, Dei Ecclesiam comutari, honores aut divisiones perpeti, quas pro suis causis faciendas duxerit imperator, sed his nec ipsi diu fruuntur, siquidem jam memorata Vulgarorum gens protinus irruit, et universa circa Danubium occupat*; G od. B. 195. Както споменахме по-горѣ (стр. 7) земята, която българитѣ въ случая сж заели, е Тесалия, Епиръ, Илирия и Дардания или днешна Албания и сѣверна Гърция. Това нахлуване се споменава и отъ живещия въ VI в. Равенски космографътъ. Най-важенъ е въ случая църковния историкъ Сократъ (Vв.), който пише, че манихейството се е появило малко нѣщо прѣди врѣмето на Константина (*μικρὸν ἔμπροσθεν τοῦ Κωνσταντίνου χρόνῳ ἢ Μηνυχαίων πρεσβυτεῖ θρησκεία*, G. od. B. 189). Тогава споредъ патриарха Никифора билъ умрѣлъ Кубратъ е било станало разиждане на синоветѣ му или бѣгането на Аспаруха къмъ Пехчово. Отъ самия фактъ, че горнитѣ събития сж станали въ IV в., се разбира, че онзи царь, който е покрѣствалъ българитѣ, не може да е билъ Михаилъ III. Поводъ да се мисли, че това е билъ Михаилъ III, е далъ най-напрѣдъ Теофановия продължителъ. Той пише, че Българскиятъ царь Богоръ билъ нападналъ Теодора, майката на Михаила III, която управлявала намѣсто малолѣтния си синъ, слѣдствие което се мисли, че царьтъ е Михаилъ III. Обаче по авторитетнитѣ писатели, като архиепископъ Теофилакта пишатъ обратно, а именно, че българскиятъ царь Борисъ — Михаилъ е билъ дѣте и е билъ нападнатъ и принуденъ да се покрѣсти: *Ἀλλ' ὁ γὰρ Βορίσσης καὶ: παῖς ὄν ἐλευνώθη τὴν θείαν μάστιγα*, (Mart. xv. Migne 126, p. 197—199). Така пише и Симеонъ Магистеръ. Нападнатъ значи е билъ не грѣцкия царь, а българския. Отъ кого? — Отъ Коцела. Съ врѣме ролитѣ сж се смѣнили. Но нека да продължимъ. Онова, което се пише, че направили българитѣ подъ Кубера, го направили и седмочисленицитѣ. Споредъ легендитѣ и тѣ избѣгали отъ Коцела, Минали Истера при Велеградъ (Велесъ?) и дошли при българския царь Михаила, който отъ любовь къмъ Климента му далъ три къщи въ Дѣволъ както и мѣста за почивка около Охридъ. Тѣхната дѣйность прочее съвпада съ онази на българитѣ подъ Гобора. Разликата е само тази, че царьтъ, който е подарявалъ южно-охридската страна, който ги е приемалъ и пр. не е билъ византийския императоръ. Михаилъ III, а нѣкой си български царь въ южна Македония или Солунъ: Въ Солунската легенда се казва, че българскитѣ князе Децимиръ Прѣславски (прѣслабски или прилепски) и Радивой Моравски прѣдъ Солунъ (а не прѣдъ Цариградъ) се явили да искатъ учителя Кирила. Споредъ Успението на св. Ч. Кирилъ е живѣлъ въ Солунъ

въ врѣмето на епископа Иона и пр. Въ Панонската пѣкъ легенда се казва, че Коцель лѣшки (Лихнидски, Охридски) поискалъ отъ апостоликъ Андреяна, (апостолъ Андрѣя, или пѣкъ апостолъ Андроника, които сж дѣйствиали въ Македония) учителя Методия. Всичко това отсетнѣ се е измѣнило. Апостолъ Андрей станалъ на папа Адрианъ, които е живѣлъ въ 9 вѣкъ, българския царь Михаилъ станалъ на византийски императоръ Михаилъ III. Солунъ, столицата на този български царь, къмъ който сж се обръщали другитѣ български князе да се оплакватъ противъ гърцитѣ и да искатъ български учители, станалъ на Цариградъ и на Римъ, отъ дѣто е излизало всичко лошо за България.

Че легендитѣ за К. и М. разправятъ за сжщитѣ събития, които се разглеждатъ отъ чудесата на св. Димитрия, може да се разбере и отъ слѣдното: Споредъ чудесата аваритѣ или славянитѣ били покорили българи, споредъ живещия въ VII в. Теофилакта Симоката, покоренитѣ отъ аваритѣ били Угори: *Ἐπιβάναι τοίνου καὶ ἐτέρου ἐγχειρήσεως ὁ Χαγᾶνος, καὶ τοὺς Οὐγῶρ ἐχειρώσατο πάντας.* G. oder B. S. 53. Тѣзи авари живѣли по рѣката Черна: *ἐνθα ὁ Τιλ διαρρεῖ ποταμὸς δὲ Μέλανκ Τουρκοῖς ἀποκαλεῖν ἔθος* G. oder B. S. 53. Аваритѣ или славянитѣ отъ р. Черна били покорили У-горцитѣ или З-агорцитѣ въ южна Македония. При тѣзи угорци или загорци е билъ избѣгалъ Методий съ ученицитѣ си: сътвори память святаго Димитрія . . . Пришедшоу же на страны доунаискыя королю оугорьскому. Пан. л. § 15, 16. Ето за това се казва, че седмочисленицитѣ получили земята Загория, че българитѣ първоначално живѣли до Олимпъ, че Методий е билъ монахъ на Олимпъ и пр. Въ Панонската легенда се разправя, че отъ Моравия били дошли пратеници до царя Михаила да го молятъ за учители. Царь Михаилъ помолилъ философа Константина за тая работа: „іакоже рече: бога боите ся, царіа чтите. но великоу слышавъша рѣчь на молитву ся наложиста и съ инѣми, иже біахоу тогоже доуха, егоже и си. да тоу іави богъ философѣу словеньскы книги. и абіе оустроивъ письмена, и бесѣду съставль, поути ся ять моравьскаго, поимъ же мееодіа. начатъ же паки съ покоромъ повиноуя ся слоужити философѣу и учити съ нимъ. и тремъ лѣтомъ ишедшемъ възвратиста ся изъ моравы. оученикы научишы.

Сувидѣвъ же такого моужа апостоликъ никола, посла по ніа, желая видѣти іа іако аггела божіа. § 5 и 6“.

Константинъ и Методий прочее изпѣзли изъ Солунъ, отишли при моравцитѣ и слѣдъ три години пакъ се завърнали тамъ, отъ дѣто сж били трѣгнали, или въ Солунъ. Тукъ ги видѣлъ апостоликъ Никола, повикалъ ги, благословилъ тѣхната работа и пр, а не въ Римъ, както погрѣшна разправятъ онѣзи, които не сж проучили работата. Този апостолъ Никола, който е дѣствалъ въ България, отъ сетнѣ е станалъ на папа Николай. И понеже този папа е живѣлъ въ Римъ въ IX в., то се казва, че К. и М. ходили въ IX в. въ Римъ. Въ науката е извѣстно, че въ врѣмето на папа Николая е станало фалшифициране на папскитѣ декрети. Тѣзи фалшификации отъ сетнѣ сж се вмъкнали и въ легендитѣ за К и М, обаче това

лесно може да се познае. Тъй напр. въ жит. на св. К. се казва, че Кирилъ отишълъ въ Панония при Коцъла, княза лѣшки. Тукъ той научилъ ученици на православната вѣра слѣдъ което се казва: и оувсѣвше епископъ о философѣ посла занъ прѣйти въ римъ. Билб. стр. 244 Фразата прочее е сжщата, както въ Пан. л. само че тукъ има притурено Римъ, когато отъ смисъла е очевидно, че събитието не е станало въ Риме, а въ Панония или Македония. Въ този Римъ билъ умрѣлъ Кирилъ, когато отъ по-нататъшния разказъ на успението се вижда, че Кирилъ билъ умрѣлъ въ Македония: „И потомъ въспрѣемъ мнишьскыи образъ и тогда наречень бы Кирилъ. Въ тоже мнишьстѣмъ образѣ пребис 8 дней. И оувѣдѣвъ о своемъ прѣставленіи и призвавъ оученика своего, иже бысть Епископъ въ *Ликии* Савву и Ангелара, Горазда, Наума, и сихъ оувѣщавъ о православнѣи вѣрѣ и наоучивъ ихъ, токо прѣдас дхъ свои въ руцѣ ба жива игоже измлад възлюбивъ“ Билб. 245.

Кирилъ значи е умрѣлъ чакъ, когато неговъ ученикъ е билъ епископъ въ Ликия (Лихнида, Охридско). И понеже ги е билъ повикалъ при себе си, се разбира, че и той е живѣлъ въ сжщата страна. Тъй се установява, че думата „Римъ“ въ горната фраза отъ сетнѣ е притурена, а въ сжщность цѣлото това събитие е ставало между Солунъ и Охридъ.

Тъй е стояла работата съ покрѣстването на българитѣ. Онзи, който не е съгласенъ съ горѣизложеното, трѣбва точка по точка да докаже неговата несъстоятелность, да подведе слѣдъ това подъ система своитѣ тезиси, за да се види, могатъ ли тѣ да образуватъ система. Това обаче не е правено противъ мене. Мене се правятъ искусствени прѣпятствия просто отъ завистъ, че съмъ разработилъ извѣстенъ дѣлъ отъ нашата история. Професоръ Кацаровъ напр. често пжти излиза да ми казва, че съмъ билъ смѣлъ. Това обаче сж общи думи. За да се убѣдя въ това, трѣбвало би то системно да се докаже. Азъ пжкъ мога да докажа, че проф. Кац. е страхливъ. Тъй напр. прѣди 4 години проф. К. заедно съ Иордана Иванова бѣха избрани за арбитри, да се произнесатъ, дали Теофанъ още подъ година 531 съобщава, че е имало български царе (регесъ) въ Мизия, което, ако се потвърдѣще, затваряше устата на онѣзи, които приказватъ, че българитѣ сж се явили на Дунава едва въ VII в., че тѣхнитѣ държавни глави сж наричани хагани и пр. Слѣдъ като г-да арбитритѣ се убѣдиха, че азъ имамъ право, отказаха се да съставятъ протоколъ. Кацаровъ прочее се побоя да каже истината. Професорътъ е да говори истината, нѣма ли тази добродѣтель, не може да бжде професоръ. Никждѣ другадѣ началството на професора неби оставило тоя скандалъ безъ внимание. Този е Кацаровъ, който щепне на Эл.: „бжди недобросѣвѣстенъ, ако те плюятъ, ти мигай, азъ съмъ съ тебе“. Много пжти вече съмъ споменвалъ, че проф. Иречекъ слѣдъ нашитѣ работи призна, че българитѣ сж хуни, че проф. Успенски излѣзе да твърди, че Кубратъ е живѣлъ на югъ отъ Дунава и пр., а това сж извънредно голѣми успѣхи на единъ българинъ, работилъ при извънредно мжчни условия. Може да се оспорва една работа,

додѣто човѣкъ е въ състояние да задържи своя принципъ. Напусналъ ли е принципа си и е приелъ принципа на противника си, тогава опозицията му не е сериозна. Тя е изразъ на ниска култура. Такъвъ е именно случая съ проф. Златарски, който призна, че българитѣ сж хуни. Тѣй напр. въ своята излѣзла въ 1911 год. студия: „Имали ли сж българитѣ свое лѣтоброение (Спис. на Акад. I 1, стр. 21) той пише: „Ако допуснемъ, че Ирнахъ слѣдъ поселението си въ „крайния кѣтъ“ на малка Скития е сполучилъ да стане господарь на българитѣ, то това може да се отнесе за западния имъ клонъ — кутургуритѣ (у Прокопия, кутургури у Агатия и кутригури у Менандра), които слѣдъ изселването на остготитѣ отъ брѣговетѣ на Черно море, заеха тѣхнитѣ мѣста на западъ отъ Мотида къмъ Днепъръ (Рѣс. Вѣ. III с. 5) и сж живѣли отдѣлно отъ утургуритѣ (източния клонъ на българитѣ), слѣдов. станали сж въ почти непосредствено съседство съ Ирнаховитѣ хуни, а отъ всички е признато, че основателитѣ на българската държава на Балканския полуостровъ сж принадлежали къмъ източния клонъ на българитѣ утургури (у Прокопия, утригури у Агатия и утигури у Менандра), слѣдов. Ирнахъ не е могълъ да бѣде господарь на българитѣ утургури“. Морални ли сж слѣдъ това прѣпядствията, които ми се правятъ? Даже и циганинтѣ признава правото на оногова, който го прѣбори.

Проф. Зл. прочее положително идентифицира българитѣ съ хунитѣ. Неговитѣ българи сж Прокоповитѣ хуни, а Прокоповитѣ хуни сж масагетитѣ (гетитѣ), на Иордана и Херодота, главенъ градъ на който е билъ Томесъ и пр. Е, добръ тъкмо тѣзи хуни сж били християни още въ IV в., както свидѣтелства църковния историкъ Созоменъ. *Ἐν τούτῳ δὲ (396 γ.) Τόμεως καὶ τῆς ἄλλης Σκυθίας τὴν Ἐκκλησίαν ἐπετρόπευε Θεότιμος Σκύθης, ἀνὴρ ἐν Φιλοσοφίᾳ τραφεὶς ὄν ἀγόμενος τῆς ἀρετῆς οἱ περὶ τὸν Ἰστρον Οὐννοὶ βάρβαροι θεὸν Ῥωμαίων ὠνόμαζον.* VII, 26. (По това врѣме цр̀квата въ Томесъ и останала Скития се управляваше отъ скита Теотима, мжжъ възпитанъ въ мждростѣта, който поради добродѣтельта си бѣ обичанъ отъ живещитѣ по Истера хуни и наричанъ богъ отъ роментѣ.)

Живещитѣ по Истера хуни прочее още въ 396 г. сж имали владика. Могатъ ли тогава да се взематъ за сериозни приказкитѣ за нѣкакво българско покрѣстване въ 9 вѣкъ? На всичко това ще отговори отборътъ. Отборътъ ще докаже, че е наученъ институтъ.

25. XII. 1914 год.

Д-ръ Ганчо Цѣновъ.

P. S. Още единъ примѣръ на недобросѣвѣстность: „Цѣновъ съ увѣренность и безъ всѣкакво стѣснение пише за отговоритѣ на папата безъ да знае съдържанието на всичкитѣ, което се потвърждава съ това, че д-ръ Ганчо Ц. приписва на българитѣ въпроси, каквито тѣ не сж задавали, напр., споредъ Ц., питало се: „нощомъ или денемъ да се събира човѣкъ съ жена си“; бихме желали да

ни посочи д-ръ Ганчо Ц., въ кой папски отговоръ той е намѣрилъ подобно допитване. (стр. 18 и 19). — Ето въ кой: LXIII Consultis praeterea si liceat viro Dominico nocturno vel diurno tempore cum uxore sua conjungi aut dormire.

Ще се признае ли сега Зл. за клеветникъ? И жално и срамно, че единъ 20 годишенъ професоръ по бълг. история не е знаелъ горното. Възъ основа на горната рецензия Универзитетътъ не ми е далъ правото, което законитѣ ми даватъ, като при това е благоволилъ да придружи рецензията на Зл. съ слѣдната многодостойна бѣлѣжка: „Д-ръ Ганчо Цѣновъ си е позволилъ печатно публични нападки противъ нѣкои професори, зарадъ тѣхни служебни дѣла, и клевети и оскърбления противъ Универзитетската управа“. И за да видѣло обществото, че професоритѣ и Универзитетската управа за права Бога сж наклеветени, то Академическия съвѣтъ рѣшилъ да напечата горната рецензия на пр. Зл. Сега, когато обществото видѣ, че Зл. е лъгалъ университета, че той е обикновенъ швиндлеръ, ще видимъ, какво ще види Универзитетската управа.

Къмъ стр. 6 и 13. Въ словѣнското житие на св. Наума се казва, че моравцитѣ заради лошото си отнасяне къмъ ученицитѣ на Методия получили наказание отъ Бога: „не по мнозѣхъ же лѣтѣхъ придоша оугри пеонскіи езикъ. и поплѣнише землю их и опоустише оугри. то въ Българы бѣжаеше и оста земля ихъ поуста“ Ив. Стар., стр. 53—54. И тѣй пеонцитѣ или жителитѣ по Брѣгалница нападнали моравцитѣ или мориовцитѣ (битолчанитѣ), слѣдствие което послѣднитѣ избѣгали при българитѣ въ южна Македония, Загория или Дѣволъ. Това обяснява достатъчно и какво нѣщо е Моравия и кждѣ сж дѣйствали седмочисленицитѣ.

